

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ν. ΓΚΟΤΟΒΟΣ

Ο ΜΑΒΙΛΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

(Τα αναγνωστικά για τον Μαβίλη)

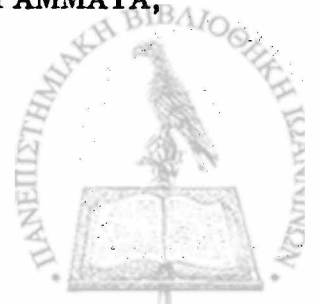
Η ανακοίνωσή μου στοχεύει προς δύο κατευθύνσεις. Να εξετάσει καταρχήν τη θέση του Μαβίλη απέναντι στα αναγνωστικά των σχολείων της εποχής του και ύστερα τον τρόπο με τον οποίο αξιοποιείται η ποίησή του ως μορφωτικό αγαθό από τα αναγνωστικά που κατά καιρούς χρησιμοποιήθηκαν, κυρίως από τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, αφού στην Πρωτοβάθμια η αντιπροσώπευση της ποίησής του είναι μηδαμινή.

Α. Η σχέση του Μαβίλη με τα αναγνωστικά του καιρού του είναι σχέση αντίδρασης και χρονολογείται στα 1884 με αφορμή την κριτική που ασκείται την ίδια χρονιά εναντίον της μετάφρασης της Οδύσσειας του Πολυλά και την απόρριψή της υπέρ της μετάφρασης του Δ. Βικέλα. Η κριτική που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος¹ γίνεται η αφορμή για τον, 24χρονο ακόμα τότε, Μαβίλη να ξεσπαθώσει όχι μόνον υπέρ του σεβάσμιου δασκάλου του, που αδικείται από την κριτική, αλλά και υπέρ του έργου της Επτανησιακής Σχολής γενικότερα.

Οι απόψεις του περιλαμβάνονται στο κείμενό του που έχει τίτλο «Ἀπάντησις πρὸς τοὺς Κριτὰς τῶν Ἀναγνωστικῶν Βιβλίων τῶν ἐπικρινάντων τὴν ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ κ. Πολυλά». Ο ίδιος το χαρακτηρίζει διατριβή, το κείμενο όμως διακρίνεται από ασυνήθη οξύτητα, η οποία οφείλεται, ίσως, στο φλογερό αγωνιστικό ήθος του ποιητή. Του λείπει η νηφαλιότητα και ο ίδιος στον επίλογο αναγκάζεται να το αναγνωρίσει².

1. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος, παράρτημα του υπ' αριθμ. 252 του 1884.

2. «Περαίνομεν τὴν διατριβὴν ὁμολογοῦντες ὅτι τὸ ὕφος ὅπερ μετεχειρίσθημεν δὲν εἶναι τὸ μάλιστα ἀρμόζον εἰς ἐπιστημονικὴν συζήτησιν». Ο ίδιος όμως ελαφρύνει τη θέση του διευκρινίζοντας ότι θα σιωπούσε, «ἐὰν αἱ ἀνοησαίαι ἐκεῖναι μὴ ἦσαν ἐπισήμως παρατεθειμέναι ἐν ταῖς στήλαις τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος» Τα ἔργα του Λορέντζου Μαβίλη, Ἐκδοση του Λογοτεχνικοῦ Περιοδικοῦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Ἀλεξάνδρεια, 1915, σ. 177.



Η μόνη συνεισφορά του άρθρου για την ποιότητα των αναγνωστικών είναι η γνώμη του Μαβίλη ότι οι «παιδες τοῦ δημοτικοῦ δέον νὰ μάθωσι πῶς ἀναγιγνώσκονται οἱ στίχοι» και η αντίληψή του ότι τα αναγνώσματα πρέπει να στοχεύουν στην αισθητική καλλιέργεια των μαθητῶν, η οποία δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί με την ανάγνωσιν τοιούτων στίχων «τερατώδους κακοφωνίας» που οφείλεται κυρίως στις αμέτρητες χασμωδίες.

Ο Μαβίλης όμως δεν ξεσπαθώνει για να υποστηρίξει παιδαγωγικές αρχές, αλλά κυρίως επειδή εισπράττει την υποτίμηση του Πολυλά ως υποτίμηση της Επτανησιακής Σχολής και του γενάρχη της από «αδαείς». Το κείμενο φέρνει στο νου μας παρόμοια αντίδραση του Σολωμού στα τελευταία λόγια του «Διαλόγου»: «Μοῦ πονεῖ ἡ ψυχὴ μου νὰ πετιοῦνται ἄνθρωποι ἀπὸ τὲς τρύπες τους γιὰ νὰ διδάξουν τὸν κόσμον ἐκεῖνο πού δὲν ἤξέρουν· μοῦ πονεῖ ἡ ψυχὴ μου!»¹.

Θα ήταν ίσως ασυγχώρητη η αυστηρότητα του Μαβίλη προς τους άλλους αν ο ίδιος δεν ήταν αμείλικτα αυστηρός με τον εαυτό του και με το έργο του, με το οποίο κατέκτησε την ξεχωριστή θέση που κατέχει στη λογοτεχνία μας.

Β. Ο Μαβίλης όμως ο ίδιος είχε την «τύχη», όπως θα επιχειρήσω να δείξω στη συνέχεια, να αποδειχθεί από τους πιο ευνοημένους ποιητές ως προς την αντιπροσώπευση του έργου του στα «Νεοελληνικά Αναγνώσματα» των Γυμνασίων και των Λυκείων. Και δικαιολογημένα, αφού ο ήρωας-ποιητής στον καιρό του ενσάρκωσε με τον ιδανικότερο τρόπο τη μέχρι αυτοθυσίας αγάπη του προς την πατρίδα.

Ήδη με το πρώτο του δεκατετράστιχο ποίημα το 1878, που επιγράφεται «Εἰς τὴν πατρίδα», είχε εκδηλώσει τη φιλοπατρία του και, όταν το 1890 πρωτοεμφανίζεται, υπογράφει ως Λ. Γραικός². Ήταν βέβαιος ότι η ιστορία της χώρας δικαιολογούσε πλήρως τις ελπίδες του για ένα νέο μελλοντικό μεγαλείο. Γι' αυτό και η συμμετοχή του στους αγώνες για την απελευθέρωση των αλύτρωτων αδελφών ξεκινούσε από την πίστη του ότι η πατρίδα του θα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ιστορία του πολιτισμού.

Για τον Μαβίλη που ακολουθεί τον εθνικό ποιητή και βιώνει καθημερινά τη σολωμική επιταγή: «Κλεῖσε μέσα στὴν ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ αἰσθανθεῖς νὰ λαχταρίζεις κάθε εἶδους μεγαλεῖο», Ελλάδα και ιδέα είναι ένα μέσα στη συνείδησή του.

Έτσι, είναι ο Μαβίλης που θα κάνει πράξη τον πόθο του Σολωμού να συμμετάσχει στον απελευθερωτικό αγώνα και την απραγματοποίητη πρόθεση του Κάλβου, ο οποίος διακήρυξε ότι «θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἢ ἐλευθερίαν».

1. Βασική Βιβλιοθήκη, αριθ. 15, Διονύσιος Σολωμός, Επιμέλεια Ν. Β. Τωμαδάκη, Εκδ. «Αετός» Α.Ε. Εν Αθήναις, χ.χ., σ. 171.

2. Μαβίλης, Ἄπαντα (Ποίηση-Μεταφράσεις-Μελέτες), Εισαγωγή, Σχόλια, Επιμέλεια Μιχ. Περάνθης, Βιβλιοπωλείον Ν. Νίκας, Εν Αθήναις, 1960, σ. 61.



Η φιλοπατρία του Μαβίλη είναι τρόπος ζωής, γιατί ισορροπώντας ανάμεσα στον λυρικό φιλόπατρη Κάλβο και τον αδικαίωτο, πομπώδη, αρματολικό Βαλαωρίτη, θα σαρκώσει τον ιδανισμό των εκπροσώπων της Επτανησιακής Σχολής αφήνοντας την τελευταία του πνοή στο Δρίσκο.

Η πρώτη του ιδέα τον κινεί ως τα τελευταία του. Ζει μ' έναν πόθο που είναι σκοπός της ζωής του: «Μά ό καημός τῆς πατρίδας δὲ μ' αφήνει»¹, γράφει και φλέγεται:

“Αχ! πότε θάρθει, πότε θά ’ρθει ἡ ὥρα
νὰ ματαστράψει ἡ ὄψη σου ἡ σβησμένη
καὶ τὴν ἐρημωμένη σου τὴ χώρα
μ’ ἐλπίδα νὰ φωτίσει, ὦ ἀντρειωμένη.

.....

Μεγάλη

θὰ γίνεις κι ἄλλοιὰ τότε στὸν ἐχτρώ σου².

Γι' αυτό και ως βουλευτής πάσχισε να ανεβάσει το λειτούργημά του στο ύψος του πατριωτικού χρέους και του αδέκαστου χαρακτήρα του. Έτσι η πολιτική για το Μαβίλη δεν υπήρξε σκοπός. Έστερξε να παραβλέψει τις αδυναμίες και τις ασυνέπειες της πολιτικής του Βενιζέλου, μόνο και μόνο επειδή ήταν εθνική. Ο ίδιος είχε κάνει από νωρίς την επιλογή του που το 1911 τη γράφει στον Θεοτόκη.

«Όσο για μένα, ἀποφάσισα νὰ μὴν πολιτευτῶ ἄλλο. Θὰ ἀποτραβηχτῶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καὶ θὰ περιμένω. Ὅταν σημάνει ἡ σάλπιγγα, θὰ πάω κι ἐγὼ νὰ ἀφήσω τὰ ἔλεεινά μου κότζια σὲ μιὰ ρεματιά τῆς ὄνειρεμένης μας Ἡπειρος»³.

Κι αυτό δεν είναι πεισιθάνατη διάθεση, όπως έχουν υποστηρίξει⁴, αλλά οφείλεται στην προσδοκία του για ένα καλύτερο μέλλον της πατρίδας. Είναι γνωστή η από 4.4.97 επιστολή προς την αδερφή του, στην οποία εκμυστηρεύεται τις ελπίδες του εγχειρήματός του:

«Ίσως μπορέσουμε νὰ ζήσουμε μαζί εὐτυχισμένοι, σὲ μιὰ πατρίδα εὐτυχισμένη, τιμημένοι σὲ μιὰ τιμημένη πατρίδα»⁵.

Δεν ξέρω άλλον ποιητή για τον οποίο να γράφτηκαν περισσότερα ποιήματα⁶. Ο Μαβίλης φάνταζε «Όμοιος ο Αίαντας, μορφή του Όλύμπου, Αγαλ-

1. Μαβίλη, Ἄπαντα, ὅ.π., σ. 109.

2. Μαβίλη, Ἄπαντα, ὅ.π., σ. 113.

3. Μαβίλη, Ἄπαντα, ὅ.π., σ. 27.

4. Βλ. κυρίως το Γεράσιμος Χυτήρης, *Λορέντζος Μαβίλης, ο ερασιθάνατος*, Βιοψυχογραφία, Δημοσιεύματα Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών, Κέρκυρα 1992.

5. Μαβίλη, Ἄπαντα, ὅ.π., σ. 20.

6. Μια καταμέτρηση των ποιημάτων που είχαν γραφτεί για το Μαβίλη μέχρι το 1960, από τον Περάνθη, τα ανέβαζε σε 23. Βλ. Μαβίλη Ἄπαντα, ὅ.π., σσ. 68-69.



ματένια η ηθική· και πύργωνε το λόγο του μεστό από Νού η Πατρίδα» κατά τους πολύ επιτυχημένους στίχους του Σικελιανού¹.

Η επτανησιακή Σχολή δεν θα μπορούσε να βρει καταλληλότερο πρόσωπο να ενσαρκώσει, να μορφοποιήσει τα ιδανικά και την αισθητική της και να τα καθαγιάσει με το αίμα του.

Με δεδομένη τη σύμπτωση τώσων αρετών σ' ένα πρόσωπο που τις καθαγίασε μάλιστα με το αίμα του δεν είναι τυχαία η θέση που επεφυλάχθη στο έργο του από τους εραμιστές των *Νεοελληνικών Αναγνωσμάτων* επί 85 χρόνια μέχρι σήμερα.

Έτσι, το έργο του Μαβίλη, πέρα από την αναμφισβήτητη αισθητική του αξία, παρουσιάζοταν και παρουσιάζεται ακόμη ως μοναδική περίπτωση υλοποίησης των ιδεών και της συνέπειας λόγου και πράξης, που πρέπει να διακρίνει έναν ελεύθερο άνθρωπο, γιατί ο ίδιος συγκέντρωνε στο πρόσωπό του τις ιδιότητες του ανθρώπου-προτύπου.

Καθώς μάλιστα τα σχολικά βιβλία τα χαρακτηρίζει έντονος εθνοκεντρισμός και μια ανιστορική παρουσίαση που ανάγει την παρουσία του έθνους σε εποχές πριν από την ύπαρξη των εθνών στον κόσμο και αφηγείται την αέναη μέσα στους αιώνες πάλη για την επιβίωση της εθνικής ομάδας και τη διατήρηση των ιδιαιτεροτήτων της, πολλά ποιήματα του Μαβίλη βρήκαν τη θέση τους μέσα σε αυτό το πλαίσιο.

Τέτοια η περίπτωση του ποιήματος που, ενώ ο ποιητής το δημοσιεύει χωρίς τίτλο, στα «αναγνώσματα» βρίσκει τη θέση του με τίτλο «Η πιο μεγάλη δόξα»² ή «Η δόξα τῆς Ἑλλάδος»³ ή «Εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ πνεύματος»⁴:

Μόν' οἱ Μαραθωνομάχοι	Ἐβαστάξαν τὰ παιδιὰ σου,
Δέν σ' ἐδόξασαν πατρίδα,	Παλληκάρια διαλεμμένα
Δέν ο' ἐδόξασαν μονάχοι	Πάντα σάν τὰ ἰδρυὰ τοῦ δάσου
Οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα	Σάν τοὺς βράχους ἓνα κι ἓνα.

Ὅμοι' ἀκλόνιστοι κι ἀγνάντια
Στῶν ὀχτρῶν τὴν ἄγρια φόρα.
Κι ὅμοια στέρει στὴ γιγάντια
Καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

Ἄλλ' ἀκόμα πλειὸ μεγάλη
Τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
Εἰς μίαν ἄλλην ἄγια πάλη
Γιὰ ἓνα πλεὶ' ὁμορφο στεφάνι.

1. Ἄγγελος Σικελιανός, *Λυρικός Βίος* τ. Β', Ἴκαρος, Αθήνα 1966, σσ. 68-69.

2. Γ. Κηλαματιανού, Θ. Μακρόπουλου, Ν. Κοντόπουλου, *Νεοελληνικά Αναγνώσματα*, Γ' Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β., 1962 σ. 121.

3. Αλεξάνδρου Γ. Σαρρή, *Νεοελληνικά Αναγνώσματα*, Δια τους μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως των Γυμνασίων και Λυκείων, Εν Αθήναις, 1930, Βιβλιοπωλεῖον Ι. Ν. Σιδέρη, σ. 187.

4. Θεοδοσίου Σπεράντζα, *Νεοελληνικά Αναγνώσματα*, Δια τους μαθητὰς τῆς Δευτέρας τάξεως του Γυμνασίου, Εν Αθήναις, 1917, σ. 41.



Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέμα
 Τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδη
 Τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
 Τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι¹.

Αλλά και η έμφαση που δόθηκε από τον περασμένο αιώνα στην αδιάσπαστη από την αρχαιότητα συνέχεια, που παρουσιάζει το ελληνικό έθνος σαν οντότητα περίπου αιώνια, που η ιστορία του είναι αφήγηση ενός μακρύτατου με πολλά εμπόδια αγώνα για την εθνική αυθυπαρξία², «υπηρετήθηκε» αποτελεσματικά και με την ποίηση του Μαβίλη.

Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι το σχολείο είναι ο κατεξοχήν κοινωνικός θεσμός μέσα από τον οποίο, μαζί με τη μετάδοση των γνώσεων, καλλιεργείται και αναπαράγεται η εθνική ταυτότητα των νέων γενεών, καθώς μάλιστα η συλλογική ταυτότητα προϋποθέτει ότι τα υποκείμενα συμμερίζονται κοινές αξίες, κοινά πρότυπα και ιδεώδη³, στίχοι του Μαβίλη που εκφράζουν την πίστη στο μέλλον της πατρίδας ζουν ακόμη στο στόμα των σύγχρονων Ελλήνων⁴.

«...Ἐλλάς τὸ μεγαλεῖο σου βασίλεμα δὲν ἔχει
 καὶ δίχως γνέφια τοὺς καιροὺς ἢ δόξα σου διατρέχει.
 Ὅσες φορές ὁ ἥλιος σου νὰ σέ φωτίσει ἔρθει
 θὲ νὰ σέ βρεῖ πεντάμορφη στεφανωμένη, ὀρθή»⁵.

Στίχοι που αποδίδουν τον ασίγαστο καημό του ποιητή για την εθνική ολοκλήρωση και προκοπή, όπως, «Μὰ ὁ καημὸς τῆς πατρίδας δὲ μ' ἀφήνει»⁶ ἢ σαν το ἐπίγραμμα «Εἰς τὴν Ἐλευθερίαν»⁷

ἦταν ἀκρῶς υπηρετικά για τη συγκρότηση της «νεοελληνικής» ταυτότητας. Γιατί, ὅπως ἔδειξαν πρόσφατες μελέτες, η αναζήτηση αυτής της ταυ-

1. Μαβίλη, Ἄπαντα, ὅ.π., σ. 150.

2. Ἄννας Φραγκουδάκη «Οἱ πολιτικές συνέπειες της ανιστορικής παρουσίας, του ελληνικοῦ ἔθνους». Στο συλλογικό τόμο Ἄννα Φραγκουδάκη-Θάλεια Δραγώνα, «Τί εἶν' η πατρίδα μας;». Ἐθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση. Ἀλεξάνδρεια 1997, σ. 158.

3. Ἄννας Φραγκουδάκη, «Οἱ πολιτικές συνέπειες της ανιστορικής παρουσίας του ελληνικοῦ ἔθνους» ὅ.π., σ. 15.

4. Στις μέρες μας τα *Κείμενα Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας*, που πήραν τη θέση των *Νεοελληνικῶν Αναγνωσμάτων*, παρουσιάζουν μια διαφοροποίηση στον τομέα της προβολῆς της πατριδολατρίας.

5. Μαβίλη, Ἄπαντα, ὅ.π., σ. 134.

6. Μαβίλη, Ἄπαντα, ὅ.π., σ. 109.

7. «Ἐλευθεριά γιά σένα ζῶ | γιά σέ μόνον παλεύω | καὶ ἂν εἰς τὸν κόσμον δὲ σέ βρῶ | ἄλλοῦ θὰ σέ γυρεύω» Μαβίλη, Ἄπαντα, ὅ.π., σ. 156.



τότητας υπήρξε μια μακρά διαδικασία συγκρότησης επιχειρημάτων που οδήγησε σ' έναν ορισμό του «ελληνισμού» με κριτήρια ταυτόχρονα ανθρωπολογικά, φυλετικά και ιστορικά-πολιτισμικά.

Ιδιαίτερα στη συγκυρία του 19ου και του πρώτου μισού του 20ου αιώνα που διεξάγεται η πάλη για την οριστικοποίηση των εθνικών συνόρων, σε μια εποχή επεκτατισμών και των αντίστοιχων ιδεολογιών που νομιμοποιούν αυτές τις πολιτικές, η ελληνική εθνική ταυτότητα θεωρήθηκε ανεπαρκής και κατώτερη σε σχέση με το ένδοξο παρελθόν των αρχαίων προγόνων.

Όταν το 1913, για πρώτη φορά αντιπροσωπεύεται με ποιήματά του ο Μαβίλης στα *Νεοελληνικά Αναγνώσματα* του Ν. Μπέρτου¹, μια πραγματική κοσμογονία είχε συντελεσθεί σ' ό,τι αφορά την εθνική αποκατάσταση και ολοκλήρωση και ο ρόλος του Μαβίλη είχε σταθεί καταλυτικός σ' αυτή την πορεία, γιατί, όπως και οι υπόλοιποι ποιητές της Επτανησιακής Σχολής, ήταν βαθιά φιλόπατρης και φιλελεύθερος.

Έτσι σε μια ενότητα των παραπάνω αναγνωσμάτων που περιλαμβάνει κείμενα κυρίως του Ν. Γ. Πολίτη, όπως «Η Όλυμπία», «Ο Πραξιτέλειος Έρμης», «Η Νίκη του Παιωνίου» και επίσης του Κ. Παλαμά ο «Όλυμπιακός Ύμνος» και του Σπ. Λάμπρου «Τά Όλυμπιακά άγωνίσματα», βρίσκει τη θέση που της ταιριάζει «Η Καλλιπάτειρα» του Λ. Μαβίλη, η οποία έκτοτε αξιοποιήθηκε κατά κόρον και αξιοποιείται ακόμη².

Και σε άλλη θέση του αναγνωστικού δημοσιεύεται ποίηση Παλαμά, Μαβίλη, Προβελέγγιου με την ίδια θεματική που εκφράζει το ποίημα του Προβελέγγιου:

«Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν Ἀρχαίων
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν,
δόξα στὰ ὄπλα ἡρώων νέων
ποὺ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὴ χρυσῇ ἐλπίδα
μὲ τούτων τὴν ἅγια ὄρμη
Νέα ἄς πλάσουμε ἱστορία
γεμάτη δόξα καὶ τιμὴ³.

1. Νικολ. Μπέρτου, *Νεοελληνικά Αναγνώσματα προς χρῆσιν τῆς Α' τάξεως των Γυμνασίων*, Βιβλιοπ. Ιωάν. Ν. Σιδέρη, Ἐν Αθήναις, 1913.

2. *Κείμενα Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, Α' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1996, 277.

3. Νικολ. Μπέρτου, ὁ.π., σ. 32-33.



Ενδιαφέρον όμως παρουσιάζουν και τα βιογραφικά στοιχεία του ποιητή που παρατίθενται στη θέση «Βραχέϊαι είδησεις περί τῶν Συγγραφέων ἐξ ὧν παρελήφθησαν τὰ τεμάχια τοῦ παρόντος τόμου», όπου διαβάζουμε:

«Μαβίλης Λαυρέντιος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα τῷ 1858» κλπ.

Ἡ λανθασμένη αὐτὴ καταχώριση τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου γέννησης τοῦ ποιητῆ θα συνεχιστεῖ γιὰ ἐξήντα χρόνια¹, ἐνῶ θα υπάρξουν ἐνδιάμεσα καὶ λίγες περιπτώσεις σωστῆς καταχώρισης τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου γέννησης, ὅπως στα ἀναγνώσματα τοῦ 1925 καὶ τοῦ 1934 (ἐπιμελητὴς ὁ Νικόλαος Κοντόπουλος), τοῦ 1930 καὶ τοῦ 1935 ποὺ περιλαμβάνουν καὶ σκίτσο τοῦ ποιητῆ, (ἐπιμελητὴς ὁ Αλέξ. Γ. Σαρρῆς), τοῦ 1930, ἐπίσης, τῆς Ἀρσινόης Ταμπακοπούλου², ὅπου ὑπάρχει τὸ ἐκτενέστερο καὶ ἀκριβέστερο ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα ποὺ περιλαμβάνει, βιογραφικὸ ποὺ περιελήφθη σὲ ἀναγνωστικὸ μέχρι σήμερα. Εἶναι πλούσιο καὶ ηλεγχμένο ὡς πρὸς τὶς πληροφορίες ποὺ ἀφοροῦν τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο γέννησης, τὴν καταγωγή καὶ τοὺς προγόνους τοῦ, τὶς σπουδές, τὴ γλωσσομάθεια, τὸ μεταφραστικὸ τοῦ ἔργου, τὸ πρωτότυπο ποιητικὸ τοῦ ἔργου με αισθητικὲς ἀποτιμήσεις, τὴ συμμετοχὴ τοῦ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὸ γλωσσικὸ, τὴν πολιτικὴ τοῦ δραστηριότητα καὶ τέλος τὴν πατριωτικὴ καὶ πολεμικὴ τοῦ δράση καὶ τὸ ἐνδοξὸ τέλος τοῦ ποιητῆ. Τὸ βιβλίο αὐτὸ περιλαμβάνει καὶ φωτογραφία τῆς προτομῆς τοῦ ποιητῆ, κάτι ποὺ ἀποτελεῖ ἐξαίρεση γιὰ τὰ *Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα* μέχρι τὸ 1977.

Σύντομο ἀλλὰ ηλεγχμένο εἶναι καὶ τὸ βιογραφικὸ τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ 1962 (ομάδα Γ. Καλαματιανοῦ, Θ. Μακροπούλου, Ν. Κοντοπούλου) καὶ ὅλα τὰ μετὰ τὴ μεταπολίτευση, ὅσα περιλαμβάνονται στὰ *Κείμενα Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας* τόσο τοῦ Γυμνασίου ὅσο καὶ τοῦ Λυκείου.

Τὰ περισσότερα ὅμως βιογραφικὰ εἶναι συνήθως ἀντιγραφή ἀπὸ προηγούμενα, λανθασμένα ὡς πρὸς τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο γέννησής τοῦ καὶ ὡς πρὸς τὸ χρόνο παραμονῆς τοῦ στὴ Γερμανία. Ὅλα ἀνεξαιρέτως ὅμως ἀναφέρουν τὴ συμμετοχὴ τοῦ ἥρωα στὸς ἐθνικοὺς ἀγῶνες καὶ τὸ ἐνδοξὸ τέλος τοῦ, ἐνῶ οἱ ἀναφορὲς στὸ ἔργο τοῦ εἶναι γενικόλογες καὶ στερεότυπες, ὅπως π.χ. «Πλὴν τινῶν μεταφράσεων ἔγραψε ὀλίγα ποιήματα (σονέτα), ἅτινα διακρίνονται διὰ τὴν τέχνην αὐτῶν»³.

Τὴν τιμητικὴ τοῦ ἔχει ὁ Μαβίλης στὰ *Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα* τοῦ Ν. Κοντοπούλου, τοῦ 1925 καὶ τοῦ 1934, στὰ ἐξώφυλλα τῶν ὁποίων πάνω

1. Γ. Καλαματιανῶ, Η Λάγιου, Μ. Σταθοπούλου-Χριστοφῆλη, *Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα*, Ε' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 1970.

2. Ἀρσινόης Ταμπακοπούλου, *Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα*, Διὰ τὴν ἑκτὴν τάξιν τῶν Γυμνασίων (καὶ τῶν ἀντιστοίχων τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως), Ἐκδ. Ἐταιρεία, Α. Μ. Κοντομάρης καὶ Σία, Ἀθήνα 1930, σ. 284-285.

3. Νικ. Μπέρτου, ὁ.π., σ. 186.



από σχέδιο του ιερού βράχου της Ακροπόλεως με τον Παρθενώνα, τυπώνονται στίχοι του με την υπογραφή του:

«Πατρίδα σάν τόν ήλιο σου
ήλιος άλλου δέ λάμπει»

ΜΑΒΙΛΗΣ¹.

Ως προς τα ποιήματα του Μαβίλη που ανθολογούνται, αυτά χρησιμοποιούνται αδιάκριτα για όλες τις τάξεις των σχολείων της Μέσης Εκπαίδευσης και επανέρχονται συχνά τα ίδια. Αυτά που επανέρχονται πιο συχνά είναι τα «Καλλιπάτειρα», με τις περισσότερες συμμετοχές, με δεύτερη την «Ελιά», και ακολουθούν τα «Ή πιό μεγάλη δόξα», που το 1917 περιλήφθηκε με τον τίτλο «Είς τήν Έλλάδα τοῦ πνεύματος» και άλλοτε ως «Ή δόξα τῆς Έλλάδος», και τα «Είς τήν πατρίδα», που έχει δημοσιευθεί και με τίτλο «Ύμνος στόν ήλιο τῆς Έλλάδος»² και «Ύμνος εἰς τήν ἑλληνικήν φύσιν»³, τα «Λήθη» και «Πατρίδα» και ακόμη σπανιότερα, τα «Καρδάκι», «Μούχρωμα», «Άφιέρωση», «Excelsior», το επίγραμμα «Εἰς τήν Έλευθερίαν» και μια φορά το «Μεσολόγγι» σε αναγνωστικό του Δημοτικού σχολείου⁴.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει κάποτε και η θέση που παίρνουν τα ποιήματα μέσα στα αναγνώσματα, τα οποία αρθρώνονται σε ενότητες ανάλογα με την οπτική γωνία των ερανοστών.

Τα περισσότερα απο τα ποιήματα του Μαβίλη βρίσκουν τη θέση τους κατά κανόνα στις ενότητες «Ποιητικός λόγος» και «Λυρική ποίησης», κάποτε περιλαμβάνονται στην ενότητα «Σονέτα» και στα σύγχρονα αναγνωστικά που ακολουθούν ιστορική κατάταξη της ύλης, στην ενότητα «Επτανησιακή Σχολή».⁵

Συνήθως όμως βρίσκουν θέση σε θεματικές ενότητες όπως «Παλαιότερος Έθνικός βίος», «Σχετικά με τήν αγάπην τῆς πατρίδος και τῆς ἐλευθερίας», «Μικραῖ ἐπικάλ διηγήσεις με θέμα ἱστορικών», όπου εντάσσεται η «Καλλιπάτειρα», «Σχετικά με τήν πατρίδα και τήν ἀρχαιότητα», «Άπό τούς ἑλληνι-

1. Νικολ. Κοντοπούλου, Καθηγητού του εν Πάτραις Γυμνασίου *Νεοελληνικά Αναγνώσματα*. Εγκριθέντα δια τους μαθητάς της Β' τάξεως των Γυμνασίων και των αντιστοιχων των λοιπων σχολείων της Μέσης Εκπαιδεύσεως, Εκδ. Ηλίας Ν. Δικαίος, Εν Αθήναις, 1925 και 1934.

2. Ν. Κοντοπούλου, Δ. Κοντογιάννη, Γ. Καλαματιανού, Θ. Γιαννακοπούλου, Θ. Μακροπούλου, *Αναγνωστικόν Έκτης Δημοτικού*, Ο.Ε.Σ.Β. 1952, σ. 64.

3. Ιωάννου Οικονομίδου, Λογοτέχνου, Ανδρονίκης Φερεντίνου, Διδασκαλίσης, *Αναγνωστικόν Έκτης του Δημοτικού*. Εκδ. Οίκος Ι. Ν. Σιδέρη, Εν Αθήναις, 1934, σ. 208.

4. Ιωάννου Οικονομίδου, Λογοτέχνου, Ανδρονίκης Φερεντίνου, ό.π. σ.σ. 240.

5. Ν. Γρηγοριάδης, Δ. Καρβέλλης, Χ. Μηλιώνης, Κ. Μπαλάσκας, Γ. Παγανός, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Γ' Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β., 1993 και των ιδίων συγγραφέων με συμμετοχή και του Γ. Παπακώστα, *Κ.Ν.Α.*, Β' Λυκείου, Ο.Ε.Δ.Β. 1993.



κούς τόπους», «'Αθλητισμός», «Οί νέοι στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία», «Συναί-
σθημα ἀγάπης πρὸς τὴν ἔμψυχον καὶ ἄψυχον φύσιν» και τα παρόμοια.

Αξίζει να μνημονευθεί ὅτι μια φορά η «Λήθη» περιλαμβάνεται στη θεμα-
τική ενότητα «Σχετικά με τὴν οἰκογένεια» μαζί με τα μοιρολόγια «'Ο χάρος
καὶ ἡ ξανθή» και «Τὸ μοιρολόγι τῆς Σταυρώσεως»¹, ενώ ἄλλη μια φορά βρί-
σκει θέση στην ενότητα «Συμβολική ποίησης» πλάι στα «Κεριά» και στο «Οἱ
βάρβαροι» (sic) του Καβάφη².

Με την αναβάθμιση του μαθήματος της Νέας Ελληνικῆς Λογοτεχνίας
που επιχειρήθηκε μετὰ το Νόμο 309/76 και τη σύνταξη νέας σειράς βιβλίων
ἀπὸ ομάδα εκπαιδευτικῶν της ἑδρας αναβαθμίζεται και η θέση των κειμένων
του Μαβίλη, ὅπως συμβαίνει και με τα κείμενα των ἄλλων συγγραφέων, που
ανθολογούνται³.

Η καινοτομία του εγχειρήματος περιλάμβανε ἀνάμεσα σε ἄλλα κριτή-
ρια και την αρχή ὅτι βασικό κριτήριο για την ανθολόγηση των κειμένων ἀπο-
τελούσε η λογοτεχνικότητά τους και ὅτι τα κείμενα, εκτὸς ἀπὸ τα βιογραφικά
και εργογραφικά των συγγραφέων τους, θα πλαισιώνονταν με εισαγωγικά ση-
μειώματα και ερωτηματολόγια, ὥστε να βοηθηθοῦν καθηγητές και μαθητές
στην προσέγγιση και την κατανόησή τους.

Ο Μαβίλης επιβιώνει και με κριτήριο τις νέες αισθητικές και παιδαγω-
γικές αντιλήψεις. Τα πατριδολατρικά του κείμενα, ὅμως δίνουν τη θέση τους
σε σονέτα με διαφορετική θεματική και επιδιώκεται εκτὸς ἀπὸ τη νοηματική
προσέγγιση και μια θεωρητική και πρακτική εξοικείωση τῶν μαθητῶν με
την ιδεολογία και την τέχνη του ποιητή.

Η παράδοση κι ἐδῶ εν μέρει συνεχίζεται, ἀφού στα Κ.Ν.Λ. της Α' τάξης
ανθολογείται η «Καλλιπάτειρα»⁴, η οποία εντάσσεται τῶρα στην ενότητα
«Αθλητισμός». Του κειμένου προηγείται εισαγωγή για την ιστορία της υπό-
θεσης και οι μαθητές καλούνται να βιώσουν το θέμα του κειμένου μέσω της
φαντασίας του ποιητή. Εκτὸς ἀπὸ το βιογραφικό που και πάλι περιέχει μια
ανακρίβεια ως προς το χρόνο παραμονῆς για σπουδές του ποιητή στη Γερμα-
νία (14 χρόνια), δίνεται στους μαθητές λεξιλόγιο και 4 ερωτήσεις, ἀπὸ τις
οποῖες οι τρεις στοχεύουν στην κατανόηση του περιεχομένου του ποιήματος
και η μία στην εξέταση της μορφῆς του.

1. Αλεξάνδρου Γ. Σαρρή, Καθηγητοῦ εν τη Βαρβακείῳ Προτύπῳ Σχολῇ, *Νεοελ-
ληνικά Αναγνώσματα*, Δια τους μαθητάς της δης τάξεως των Γυμνασίων και Λυκείων,
μετ' εικόνων και προσωπογραφιών των συγγραφέων. Εκδ. οἶκος Ι. Σιδέρη, 1935.

2. Αρσινόης Ταμπακοπούλου, ὅ.π., σ. 225-226.

3. Βλ. ε.π. σημ. 28, ὅπου η ομάδα των συγγραφέων των νέων βιβλίων.

4. Βλ. ο.π., σημ. 25, σ. 277.



Οι μαθητές καλούνται να αναζητήσουν τον αριθμό των στίχων συνολικά και κατά στροφή, να επισημάνουν τον αριθμό των συλλαβών κάθε στίχου και την ομοιοκαταληξία και με βάση τα στοιχεία της έρευνάς τους να δώσουν τον ορισμό του σονέτου.

Με τον ίδιο τρόπο εργάζεται η ομάδα και στα Κ.Ν.Α. της Β' Γυμνασίου. Εδώ το «Excelsior» εντάσσεται στην ενότητα «Οι νέοι στον αγώνα για την ελευθερία» μαζί με τα κείμενα «Εις τον ιερόν λόχον» του Κάλβου, «Παύλος Μελάς» του Κ. Παλαμά και «Στους σκοτωμένους σπουδαστές του Πολυτεχνείου» της Λένας Παππά.

Οι μαθητές, που έχουν στη διάθεσή τους εισαγωγικό σημείωμα και λεξιλόγιο των ιδιωματικών λέξεων και μια σειρά ερωτήσεων, καλούνται να βρουν το πρωύτερο σχήμα στην εικονοποιία του ποιήματος και να εντοπίσουν το βίωμα που αποτέλεσε το υπέδαφος για την έμπνευση του ποιητή. Οι ερασιστές ζητούν ακόμη από τους μαθητές να επισημάνουν, αν το ποίημα συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά του σονέτου, και να συμπεράνουν, με βάση όσα γνωρίζουν από το βιογραφικό του, για τη συνέπεια λόγων και έργων στο πρόσωπο του ιδανιστή ποιητή, για τον οποίο το βιογραφικό κλείνει με τη φράση «Η πατριδολατρία του ήταν το μεγάλο του πάθος».

Στην τρίτη τάξη του Γυμνασίου μέσα από την αδρομερή παρουσίαση των κυριότερων αντιπροσώπων και των χαρακτηριστικών της Επτανησιακής Σχολής, ο Μαβίλης εξετάζεται ενταγμένος πλέον στο φυσικό του κλίμα και το κοινό αίσθημα — πλαίσιο της σχολής που τον έθρεψε.

Εδώ ανθολογείται το ποίημα «Αφιέρωση», του οποίου προτάσσεται ένα σύντομο ενημερωτικό σημείωμα, δίνεται η εξήγηση των ιδιωματικών λέξεων και, μέσω των ερωτήσεων, η ερμηνεία προσανατολίζεται στην ανάδειξη των διακριτικών γνωρισμάτων της ποίησης του Μαβίλη, όπως είναι η Αγάπη του ποιητή για το έργο του και τη μητέρα του, στην εξεικόνισή της μέσα στο ποίημα, στην αποκατάσταση της συντακτικής σειράς των λέξεων και στην επισήμανση του τρόπου με τον οποίο ο ποιητής εκφράζει τα πιο αγνά αισθήματά του.

Έτσι μέσω του ποιήματος γίνεται μια εφαρμογή του θεωρητικού μέρους και τεκμηριώνεται ο θεωρητικός λόγος για τον ποιητή και το έργο του με τρόπο επαγωγικό και αποδεικτικό.

Τέλος στα Κ.Ν.Α. της Β' Λυκείου στην ενότητα «Επτανησιακή Σχολή» περιλαμβάνονται τα ποιήματα «Λήθη» και «Μούχρωμα». Εδώ η προσπάθεια επικεντρώνεται στη μύηση των μαθητών στις φιλοσοφικές απόψεις του Μαβίλη και ιδίως στην αναζήτηση και την ανάδειξη της ιδεολογικής συγγένειας του ποιητή με τις φιλοσοφικές απόψεις του Σοπενχάουερ.

Στη «Λήθη» αξιοποιείται ο κριτικός λόγος του Παλαμά για την ποίηση του Μαβίλη και οι μαθητές καλούνται να διερευνήσουν επί πλέον πώς ένα ποίημα είναι δυνατόν να δίνει ποιητική έκφραση σε φιλοσοφικές αντιλήψεις.



Στο «Μούχρωμα» πάλι οι μαθητές καλούνται να προσέξουν τα δύο επίπεδα λειτουργίας του τίτλου, το κυριολεκτικό και το μεταφορικό, που εκφράζουν τη συστειγία του εξωτερικού και του εσωτερικού κόσμου, να μελετήσουν τα φιλοσοφικά προβλήματα που απασχολούν τον Μαβίλη, κυρίως ως προς τη σχέση της επίγειας ζωής με τη μεταθανάτια, και να εντοπίσουν πώς εικονίζεται η αναδρομή της ψυχής στο παρελθόν.

Το βιογραφικό είναι περιεκτικότατο και επισημαίνει τη σχέση Μαβίλη-Πολυλά, του ανθρώπου που τον μύησε στη ποίηση του Σολωμού και του ενστάλαξε την αγάπη στην ποίηση και την αφοσίωση στην ιδέα της πατρίδας.

Σε μια πολύ πυκνή παράγραφο δίνεται στους μαθητές για πρώτη φορά μια αισθητική αποτίμηση για το έργο του:

«Τα σονέτα του είναι δουλεμένα άψογα. Κύρια χαρακτηριστικά τους είναι τα εξής: γλώσσα μεστή, στίχος επίμονα λεπτορρηγμένος, ομοιοκαταληξία πλούσια. Η απαισιοδοξία του, που ήταν αποτέλεσμα των επιδράσεων της φιλοσοφίας του Σοπενχάουερ και της ινδικής, δεν μπόρεσε να μαράνει τη θέρμη και τη δροσιά της ποίησής του. Έχει επηρεαστεί επίσης από τους Γάλλους Παρνασσιστές, που κατά την εποχή της νεότητάς του είχαν καλλιεργήσει πολύ το σονέτο».

Η απόσταση που χωρίζει τα αναγνωστικά του 1913 από τα σύγχρονα είναι τεράστια, εκείνο όμως που τα ενώνει όλα και τα πλουτίζει είναι ανάμεσα στα άλλα και το έργο του μεγάλου λυρικού μας, το οποίο παραμένει αναλλοίωτο για να μορφώνει και να εξυψώνει όσους αγαπούμε την ποίηση και την πατρίδα οι οποίοι, όπου και να μας εύρει το κακό, θα μπορούμε «νχ μνημονεύουμε» μαζί με τους άλλους μεγάλους της ποίησής μας και «Λορέντζο Μαβίλη», τον ήρωα-ποιητή.

SUMMARY

This work's task is to make L. Mavili's poetry useful as a cultural good for the Greek children's education.

At first we examine Mavili's thesis concerning the purposes that the school readers should serve.

Then we present the system of values contained in his poetic work, as well as the accordance between his words and his acts which is one of the poet's main characteristics.

We also examine Mavili's acknowledgement as a «hero-poet» and as a model for other people and other citizens.

Based on the above facts, we explain the permanent use of Mavili's works as reading-texts for the students of public schools, from 1913 until today.



His work's duration is proved by the fact that it is an inseparable part of the readers, even though during the years the criteria concerning the writing of school books have changed and so have the aims set by the creators of the official educational policy of each time.

Thus, it is obvious that the content and form of Mavili's poetry meet the standards set for the ideological guidance and culture of Greek children during the last 85 years.

